

PROTOKOLL

Kalaranna tn 28 ja Vesilennuki tn 4
kinnistu detailplaneering

Avalik arutelu

Põhja-Tallinna Valitsuses

06.06.2016 kell 14.00-17.00

Avalikul arutelul osalesid Põhja-Tallinna Valitsus, Tallinna Linnaplaneerimise Amet (TLPA), Riigi Kinnisvara AS (RKAS), Eesti Muinsuskaitse Selts, Telliskivi Selts, K-Projekt, Säästva Renoveerimise Infokeskus (SRIK MTÜ). Osalejate nimed ning kontaktandmed on fikseeritud avaliku arutelu registreerimislehel.

Esimesena arutati läbi Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirjas esitatud ettepanekud ning seejärel loeti ette Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastused 31.05.2016 kirjas nr 3-2/927-13 Eesti Muinsuskaitse Seltsi pöördumisele. Teisena kuulati ära Telliskivi Seltsi ettepanekud.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

1. Ajalooliselt kujunenud kinnistustruktuuri lõhkumine on vastuolus uusaegsete kindlusehitiste hoonestusstruktuuri ning linnaruumi elementide säilitamise ja hävinud oluliste osade taastamise põhimõtetega.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Detailplaneering on koostatud eesmärgil leida Patarei kaitsekasarmu alale kehtiva detailplaneeringuga võrreldes paindlikum kasutus. Pärast vangla sulgemist on Patarei seisukord kiirelt halvenenud. Ala ja olemasolevate hoonete korrastamise ja parema kasutuse huvides on olemasoleva Kalaranna tn 28 kinnistu jagamine erinevateks kruntideks. Ala jaotamine väiksemateks osadeks võimaldab suured investeeringud jagada erinevate omanike vahel ja ala kiirema kordategemise, mis on oluline nii linnaehituslikult kui ka mälestiste parema säilimise huvides. Detailplaneeringus on tulevasele arendajale jäetud võimalus rajada üksikkambrite hoonesse muuseum. Eraldi krundi moodustamine on tingitud võimalusest, et kindlalt markeerida kõige potentsiaalsemat ja paremini säilinud piirkonda, kuhu muuseumi funktsioon kõige paremini sobiks. Lisaks on tegemist hoone ühe tiivaga, mis on võimalik teistest tulevastest funktsioonidest eraldada. Eraldatud ossa jääksid ainulaadne „üksikkambri hoone“ ja koerakuudid, mis mujal puuduvad. Juhul, kui nõukogudeaegsesse vanglasse muuseumi ei rajata, siis Patarei kaitsekasarmu juurdeehitisele eraldi krunti ei moodustada ning uue hooneosa jääb Patarei kaitsekasarmuga ühele krundile. Kuna kruntide piiridele ei ole lubatud uusi piirdeaedu rajada, siis visuaalselt jääb hoonete grupp terviklikuks.

Muinsuskaitse Seltsi seisukoht: Tegemist pole tervikliku hoone vaid tervikliku kompleksiga, mis isegi kannatab selle all, et ta ei ole mälestisena hõivatud. Ja nüüd kui kavatsed selle planeeringuga tükki teha, siis ohverdab see oluliselt mälestise olemust. Vanalinnas käib niimoodi, et kaitstakse muuhulgas ka kinnistustruktuuri, see on kõikidel Eesti muinsuskaitse aladel. Üks olulisemaid kaitstav asi on ajalooline kinnistustruktuur, sest see on üks osas mälestise olemusest.

TLPA: See ajalooline kinnistustruktuur on muutunud tegelikult niivõrd palju, et kogu see kompleks on tükeldatud väga erinevatesse osadesse. Me ei püüdnud siin teha asja halvemaks, vaid pigem markeerida üks potentsiaalne koht, kuhu võiks see muuseum kõige paremini sobida. See on alati subjektiivne, aga seda sai kohapealse kolleegiumiga arutatud ja see koht sai välja markeeritud just seetõttu, et ei korduks sama, mis juhtus Pagari tn 1. Ülejäänud planeering ei välista, et kui kuskilt saabub võimekus, et sinna tuleb 100% muuseum, seda planeering ei välista. Tahtsime terviklikult markeerida ühte kohta, mis on kõige potentsiaalsem muuseumi jaoks, et kui tuleb üks terviklik arendaja, siis oleks võimalik näha seda nurka kuhu ta võiks tulla. Loomulikult oleme samuti seda meelt, et tuleks üks terviklik lahendus ega ei ole mõelnud seda, et hakatakse tükeldama seda hoonet. Märkustes on sellekohane viide olemas.

Muinsuskaitse Selts: Esiteks on see vastuolus muinsuskaitse eritingimustega, et see muuseum koondatakse ühte kohta. Teiseks ei ole keegi üldse seda ära määranud, millised on selle vangla paigaldise väärtuslikud osad, kuhu saaks koondada seda ühte kohta. Kolmandaks on see vastuolus senise pärandihooldega, et ajaloolise kinnistu struktuure ei lõhutaks.

Ülle Kadak: Planeeringus on olemas võimalus, et seda üldse ei jagataks. Siiamaani pole keegi tahtnud selle kompleksiga tegemist teha. Kui on keegi, kes ostab kogu ala ära, ei pea seda tükki jagama. Ühtegi krunti ei ole kohustuslik moodustada ja see on planeeringus ka kirjas.

Muinsuskaitse Selts: Praktikas on see, et kui midagi on lubatud, siis see midagi saab ka teoks. Ja kui te ütlete, et see iseenesest on halb lahendus, siis miks te selle panete planeeringusse?

TLPA: See pole halb lahendus, vaid paindlikum lähenemine.

Muinsuskaitse Selts: Kruuntide jagamine tükkideks pole parim lahendus mälestise jaoks.

TLPA: See on selles suhtes parim lahendus mälestise jaoks, et seal midagi üldse juhtuma hakkaks. Sellele ka pidevalt rõhutakse, et mälestis laguneb.

Muinsuskaitse Selts: Üks vastuväide teie vastusele: kuidas tagab selle kompleksi jagamine selle edasise arenemise? Sellel on muinsuskaitse eritingimused peal ja see on hästi kallis projekt, juhul kui see jagatakse osadeks, siis on oht, et arendused tulevad sinna ja see vana kompleks jääb ikka samamoodi lagunema. See on see oht, mis jagamisel sellele mälestisele kõige suurem. Kõik kommunikatsioonid, elekter, vesi, küttesüsteemid, need tuleb seinte sisse panna ja see on hästi kallis töö ja ükski arendaja, kes tahab lihtsalt sinna uued kontorid ja korterid rajada, ei hakka mõtlema selle peale. Tehakse tehnosa sellele osale, mis rohkem sobib ning ülejäänud jääb lagunema, kuna sinna on oluliselt kallim neid teha. Kui planeeringut ellu viiakse ning arendatakse, saab seda teha vaid tervele kompleksile. Praegu me otsustame seda, kas meil on tulevikus eriline Tallinna märk, mis on kui vanalinn, või tuleb siia lihtsalt selline äripiirkond, mis ei luba kasutada seda sellisel Tallinna brändi moel. See on tegelikult üks tuleviku Tallinna märk.

TLPA: Antud planeering läheneb olukorrale paindlikult. Tegemist ei ole ärikvartaliga. Paindlikum funktsioon siin räägib elukondlikust aga ka avalikust ruumist, mis on suhteliselt paindlik lähenemine ning võimaldab mitmekülgset tegevust ja see omakorda loob eeldused selle kvartali elluärkamiseks. Paljud investorid ja arendajad leiavad, et selline lahendus on paindlikum ning näevad alal seetõttu ka potentsiaali.

Muinsuskaitse Selts: Enamasti ostjad on öelnud mitmete teiste objektide kohta, et hea on kui saaksin kontorid ehitada ja saaks panna sellega raha teenima, pärast vaatab seda, mis edasi saab. Selline suhtumine on mitmetel ostjatel ja just selle sama planeeringuga kavandatakse nii, mis võimaldab ostjatel sama suhtumist. Muinsuskaitse Seltsil on selline lähenemine, et muinsuskaiteline hoone on ennekõike mälestis ja siis hakkavad tekkima lisafunktsioonid. Igasugune funktsioon sobitub sinna vaid nii palju kui see sobib mälestisega.

Muinsuskaitse Seltsi ei rahuldanud Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastus.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

2. Fordi ülemise siseõue katmine ja seeläbi ajalooliselt kujunenud katusemaastiku muutmine on vastuolus uusaegsete kindlusehitiste hoonestusstruktuuri ning linnaruumi elementide säilitamise ja hävinud oluliste osade taastamise põhimõtetega. Teete ettepaneku vältida flešitiibade vahelise ülemise siseõue katusega katmist

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Detailplaneeringus on antud võimalus rajada ford ülemise siseõue kohale varikatus. Varikatus võimaldab sisehoovi aastaringelt paremini kasutada. Tegemist saaks olema hoonest eraldiseisva läbipaistva konstruktsiooniga, mis võib olla kuni lünetitiibade karniisi jooneni. Varikatust ei ole lubatud konstruktiivselt hoonega siduda, seega ei lõhuta ajaloolisi kaitsekasarmu müüre. Vastavalt detailplaneeringule on tuleb korraldada arhitektuurikonkurss, millega lahendatakse ka varikatuse täpsem ulatus ja väljanägemine. Seejuures tuleb arhitektuurivõistluse raames teha koostööd Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakonnaga parima lahenduse leidmiseks. Juhime tähelepanu sellele, et varikatuse ehitamine on antud võimalusena, mitte kohustusena. Sellise varikatuse hind on kallis ning tõenäoliselt seda esmajärjekorras valmis ei ehitata.

Muinsuskaitse Selts: Vastuoluline vastus, kuna olete öelnud, et varikatus võimaldab sisehoovi aastaringelt paremini kasutada ja samas, et tegemist on eraldiseisva läbipaistva konstruktsiooniga, mida ei ole lubatud konstruktiivselt hoonega siduda. Kui teete hoonest lahus oleva varikatuse, siis ei saa seda ruumi aastaringelt kasutada. Milline on varikatuse koormus, kuidas teostatakse seda ehituslikult.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakond on nõus, et see varikatus pole hea variant ning leiab, et väikese tõenäosusega see ka rajatakse, kuna vajab palju rahalisi vahendeid.

Muinsuskaitse Selts: Siin on sama lugu nagu vanalinnas. Vanalinnas kaitstakse ka katusemaastikke ning sama on ka selles kompleksis. Mis moodi siin peaks olema lubatud? Esiteks on see vastuolus ajalooliste katusemaastike säilimisega. Ettepanekuid võib teha mitmesuguseid, kuid kõike ei pea realiseerima.

Telliskivi Selts: Mida planeering kehtestab hoovide kohta? Mis toimub sisehoovides tulevikus? Tingimused võiksid olla selgemad, rangemad ja anda otseseid juhtnööre.

Ülle Kadak: Kui sinna tulevad korterid, siis on sisehoov ning ala ei ole avalikuks kasutuseks. Kui sinna tuleb avalik funktsioon, saal või muuseum, siis on avalik. Mis sinna täpselt tuleb, ei oska veel öelda. Jalutuskambrite asemele on planeeringus kavandatud teha samas mõõdus hoone, kus on kohvik.

TLPA: Hoone kasutusotstarbe selgumisel saab arutada ka katuse otstarvet (vajadust). See tuleb üle vaadata, siis saab ka täpsustada.

Eesti Muinsuskaitse Selts pole rahul Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastusega.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

3. Ettepanek vältida alumisse siseõue uue hoone ehitamist ning uute hoonete ehitamist vallikraavide ja kontraeskarpidede mahtudesse, sest see rikuks oluliselt fordi alget hoonestusstruktuuri, mis seni on säilinud olulisel määral algupärasena.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Detailplaneeringuga lubatud hoonemaht alumises õues järgib olemasoleva rajatise mahtu ning selle kõrgus ei tohi ületada gorsihooone esimese korruse karniisjoont. Uute hoonete mahtusid vallikraavi ja kontraeskarpmüüridele arutati Muinsuskaitseameti projektide läbivaatamise komisjonis, lahendusele ei olnud vastu. Uute hoonete kavandamine vallikraavi äärde elavdab avalikkusele ruumi, kuna hoonete funktsioonid on avalikkusele suunatud. Hooned markeerivad vallikraavi ning on kavandatud peamiselt maa-alusena nii, et sissepääsukülj avaneb vallikraavi poole ja sissepääs on vallikraaviga samas tasapinnas. Uushoonestuse täpsem lahendus leitakse arhitektuurivõistlusega. Kehtivas detailplaneeringus oli krundile pos 2 kavandatud pea kogu krundi ulatuses 400-kohaline 2-korruseline parklahoone. Menetletava detailplaneeringu lahendus on funktsioonilt ja mahult oluliselt sobivam ning võimaldab vallikraavi paremini markeerida.

Muinsuskaitse Selts: Ajalooliselt on see olnud jalutusõuede kompleks paraadplats, mille jäänused on jäänud ka praegu järgi. Senini visioonidega on nähtud seda pigem avaliku väljakuna. Seni olemasolevate visioonide jooksul on pigem nähtud seda avaliku väljakuna. Miks peaks sinna üldse uue hoone ehitama. See ei ole selle mälestise ajaloolise eripära.

Ülle Kadak: Kas see siseõue hoone on väärtus vanglale või merekindlusele. Mida väärtustada, kas vangla või merekindluse eripära.

Muinsuskaitse Selts: 70-ndatel võibolla oleks üritatud lammutada kõik hilisemad paigaldised, kuid praeguse muinsuskaitse põhimõtte on säilitada ja väärtustada võimalikult erinevaid kihte. See ongi arhitektidele üsna pretensioonikas ülesanne leida vastuolulistele kihtidele ühtne lahendus. Lähteülesanne on vastuoluline. Tuleb eksponeerida mõlemaid kihte, aga millist osa paigaldistest, see on 2012. aasta muinsuskaitse eritingimustega ära määratud, mida võiks võtta aluseks - mis on väärtuslik ja mis on soovituslik. See aga, mis on määratud 2012. aasta muinsuskaitse eritingimustega, ei klapi sellega, mis on selles planeeringus. Uued loodud eritingimused on erinevad 2012. aasta muinsuskaitse eritingimustest ning on kohati isegi vastuolus.

Ülle Kadak: Täna see võimalus on arhitektil olemas - uue hoone rajamine ei ole kohustus, kuid see võimalus on antud.

TLPA: Täpne lahendus selgub arhitektuurikonkursi käigus.

Muinsuskaitse Selts: Profiil erineb sellest, mida olete siin joonistanud. Väide, et menetletava detailplaneeringu lahendus on funktsioonilt ja mahult oluliselt sobivam ning võimaldab vallikraavi paremini markeerida on vale väide, kuna vallikraavil on tegelikult täiesti teised profiilid. Hoonet ei tohiks vallikraavi rajada, see on vastuolus ajalooliste kindlusehitiste eksponeerimise põhimõtetega. Ja tegelikult praegune lahendus ei markeeri vallikraavi.

Eesti Muinsuskaitse Selts pole rahul Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastusega.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

4. Ettepanek eemaldada detailplaneeringu seletuskirjast lõik, mille kohaselt on lubatud fordi „Kolmnurkse hoone teisele, kolmandale ja katusekorrusele võib ehitada korterid”, sest hoonesisene ehitamine ei ole käesoleva detailplaneeringu ülesanne ning see valdkond on juba reguleeritud kehtivate muinsuskaitse eritingimustega.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Kaitsekasarmu „kolmnurkse“ hoone all on detailplaneeringus mõeldud lünetitiibasisid koos sidehoonega. Detailplaneeringu seletuskirjast eemaldatakse teie viidatud lause ning korterite võimalikke asukohti ei määrata. Kuna detailplaneeringus on vajalik määrata krundi maksimaalne korterite ja parkimiskohtade arv, siis seetõttu on korterite arvu saamisel arvestatud hoone osadega, kuhu on soovitatav ja võimalik kortereid kavandada.

Ülle Kadak: Seletan, miks see niiviisi kirja on saanud. See on kehvasti sõnastatud. Selle mõtte on olnud see, et esimese korruse ruumid peavad olema avalikkusele suunatud ja seetõttu on jäänud selline väljend sisse, et teisele ja kolmandale võib teha korterid. See mõtte on halvasti sõnastatud. Soov oli, et esimesed korrused oleksid avalikkusele suunatud.

Muinsuskaitse Selts: Ülesse ei saagi ehitada kortereid, seal on ainult 10 m² suurused ruumid. Suur kartus on selle ees, et kui lubate teha katusekorrusel kortereid, siis muutub ka katusemaastik. Aga kui see kehvasti sõnastatud ja lõik eemaldataks planeeringust, siis oleme rahul. Ajalooliselt on olnud kasarmutüüpi hoone. Mõte on selles, et ei tehtaks katusekorrusele kortereid, mis muudaks katusemaastikku.

Kui planeeringust eemaldatakse lõik „Kolmnurkse hoone teisele, kolmandale ja katusekorrusele võib ehitada korterid”, siis on Muinsuskaitse Selts rahul.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

5. Detailplaneeringu põhijoonise kohaselt on üksikkambrite ja goržihooone vahele lubatud rajada piirdemüür, kuid detailplaneeringu kohaselt piirdeaedu ei kavandata. Samuti pole see lubatud kehtivates muinsuskaitse eritingimustes. Teete ettepaneku eelnimetatud piiret mitte kavandada.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Vastavalt muinsuskaitse eritingimustele tuleb säilitada „Patarei vangla“ aegsed müürid kinnistu idaküljel koos traataia ja valvetorniga muuseumi tarvis. Kuna muuseumid on piiratud juurdepääsuga alad, siis kavandatava muuseumi sulgemiseks mere poolt on ette nähtud lühike müüriosa (ca 5 m). Hetkel on samas kohas olemasolev müür, kuid madalam ja tõenäoliselt hilisem säilitatavast müürist (säilitatav müür vastu Suur-Patarei 24 kinnistut). Detailplaneeringus tuleb piirete tingimusi täpsustada ning lisada tingimus, et juhul kui muuseumit ei kavandata, siis piiret antud asukohas ei rajata.

Ülle Kadak: Mõte on vanglamüüri fikseerida muuseumi ümbrus ning piirata vangla ala.

TLPA: See sõltub jällegi selle tulevases funktsioonist. Kui tuleb nurga peale muuseum, siis tuleks see müüriosa sinna ikkagi panna. Eritingimustes on küll öeldud, et täiendavaid piirdeaedu ei rajata, aga tegemist on väikese 5-meetrise müüri jupiga.

Muinsuskaitse Selts: Vastavalt muinsuskaitse eritingimustele on see lause vale, kuna seal ei ole sellist asja. See, et seal samas kohas on olemas müür, see on ka vale - seal ei ole mingit müüri. Müür on praegu mere ääres. Kui on tarvis midagi piirata, siis selle jaoks on olemas võimalused, müür see kindlasti ei tohiks olla.

TLPA: Kui mere äärde promenaad tuleb, on see üheks põhi liikumissuunaks, siis tuleb igal juhul kavandada väravad ligipääsuks. See on edasise projekteerimise küsimus.

Ülle Kadak: Mida te mõtlete - et kui seda piiret on ainult vangla muuseumi tarbeks vaja, et ta ei oleks müür, vaid et oleks teistsugune?

Muinsuskaitse Selts: See on puhtalt arhitektuurne ülesanne, mis materjale kasutatakse.

Telliskivi Selts: Selgitage kõrvaltvaatajale ka. Meid huvitab eriti see, kuidas mereäärne liikumine selles kohas toimub. Kui palju jääb merepoolsest osast avalikkusele ja see küsimus, kuidas selle koha arengut kavandatakse. Seal on pilu leivatehase ja patarei vahelt on avalikult läbipääsetav. Ja see punkt, kus see meri ja pilu kokku saab on oluline avaliku ruumi sõlmpunkt. See on vähemärgatav, aga oluline. Millised müürid jäävad? Kas valvuritorn kaob ära, mis seal on?

Ülle Kadak: Küsimus on praegu selles, kas üldse mingid müürid jäävad või ei jää. See müür, mis praegu on, läheb lammutamisele (see, mis on keset promenaadi praegu). Ja see küsimus, et mis müürid praegu alles jäävad, on joonisel punasega triibutatud. See on põhimõtteliselt vangla müür, mis peaks alles jääma. Praegu on planeeringus ka kirjas, et kui vangla muuseumi ei tule, siis tuleb üle vaadata, kas üldse on mingeid müüre vaja säilitada. Valvuritorn ei kao ära, vaid teisaldatakse nurga peale.

TLPA: Valvuritorni asukoht täpsustatakse tulevases projektis.

Müüride säilitamise osas tuleb vaadata, milliseid on vaja säilitada ja milliseid lammutada vastavalt sellele, kas sinna tuleb vangla muuseum või mitte. Avalik juurdepääs peab olema tagatud. Valvuritorni asukoht täpsustada tulevases projektis. Piirete rajamisel mitte kasutada müüre, vaid lahendada arhitektuurse ülesandena.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

6. Leiate, et hilisema vanglapaigaldise lammutamine on vastuolus uusaegsete kindlusehitiste hoonestusstruktuuri ning linnaruumi elementide säilitamise ja hävinud oluliste osade taastamise põhimõtetega ning vaesustab oluliselt just Kalaranna fordi vanglana tegutsemise mäletamist ning Eesti ajaloo olulise osa eksponeerimist.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Kõrged silikaattelistest müürid varjavad oluliselt kultuurimälestise vaadeldavust igast suunast. Seepärast kuuluvad säilitamisele vaid teatud lõikudes olevad vanglaaegsed müürid. Säilitatavad müürid jäävad peamiselt tulevase muuseumi territooriumile ning ajaloolise peavärava kanti, kuna seal on nad kõige paremini säilinud koos inventariga (elektri

isolaatorid, traataiad müüridel, tornid, kontraforsid jne). Seal ilmestavad müürid koos säilitatavate koerakuutide ja üksikkambrihoonega vangla perioodi kõige paremini.

Muinsuskaitse Selts: Oleme silmas pidanud kõiki müürijuppe üldiselt. Läänepool on väga võimas kompleks ja see, mis oli edela küljel, mis 2014 juba lammutati. Tegelikult ei ole tehtud ühtegi analüüsi selle vangla väärtustele ega ka eksponeerimise kohapealt. Ja öelda, et see varjab kultuurimälestist, on suhteliselt silmakirjalik väide, kavandatud on ehitada uus hoone. Miks siis ei tule seda kultuurimälestise varjamise probleemi ette. Tuleb teha korralik analüüs müüride ühte kohta koondamise osas. Ei ole ühtegi eskiisi selle kohta, milline hakkab see vanglapaigaldis olema. Müüride ühte kohta koondamine ja igalt poolt mujalt maha lammutamine ei ole ajaloolise vangla eksponeerimise suhtes õige.

TLPA: Vesilennukite juurest tulles on müürid juba maha lammutatud ja seetõttu avanevad ka võimsad vaated päris mitmele arhitektuurimälestistele.

Muinsuskaitse Selts: Muinsuskaitse eritingimustes ei olnud kirjas, et tuleks koondada ühte kohta ja mujalt maha lammutada. Selline lähenemine ei ole eritingimustega kooskõlas.

Telliskivi Selts: Millele tuginetakse otsuste tegemisel? Tuleks teha hoolikalt analüüsi, millele tugineda.

Muinsuskaitse Selts: Kõigepealt oleks vajalik korralik vaadeldavuse analüüsi. See on puhtalt arhitektuurne ülesanne. Analüüsida, kus kohast üldse midagi näeb. Mis on üldse väärtuslik selle paiga juures, millised on väärtuslikud elemendid kuhu võiks vaateid avada ja kus mitte.

TLPA: Seal on öeldud ka, et eksponeerida nõukogudeaegset vanglapaigaldist ja müüre ja me oleme leidnud, et see võiks olla ikkagi tulevase muuseumi territooriumil.

Muinsuskaitse Selts: otsus on meelevaldne, põhjus puudub. Puuduvad skeemid ja vaated, mis põhjendavad antud otsust. Aga kas seda vaadeldavust ei sega mitte kõige rohkem kavandatud uushoone?

Ülle Kadak: Tegelikult see nii väga ei sega, kuna kõrgemale osale on piirangud ja on määratud, et kui suur see osa võib olla hoonestusala. Sinna ei saa teha laushoonestust, mis varjab Patarei täiesti ära. Kõrgus on sama mis Patareil ja kokku on seal on 5 maapealset korrust, kõrgem ei tohi olla. Hoonestusala on kõvasti tagasi tõmmatud. Hoonestusele tuleb teha arhitektuurikonkurss. Suhteline kõrgus on 18 meetrit ja absoluutkõrgus on 21 meetrit. Kõrvaloleval hoonel, millel on 5 korrust kavandatud, on samuti kõrgus 18 meetrit ja absoluutkõrgus 21 m, nagu Patareilgi. Kui ehitatakse kõrgemale, siis on oluline absoluutkõrgus ning kui sinna ei mahu 5 korrust, siis tuleb väiksem ehitada.

Telliskivi Selts: Patarei kõrgus maapinnalt on 21 meetrit, mis on oluline kõrgus. Peaks märkima ka sentimeetritega, kuna ülemiste elementidega võibolla muudetakse midagi. Täpne määratlus on oluline. Uutele majadele lisatakse tavaliselt igasuguseid asju, mis muudavad hoone kõrgust.

Ülle Kadak: Selle 18 meetri sisse ei pea ära mahtuma ka ventilatsioonikorstnad, kuna seadus ütleb, et need võivad olla kõrgemad.

TLPA: See määrus tuleb üle vaadata.

Muinsuskaitse Selts: Miks sinna nii palju korruseid lubatud on, kui kogu kompleks on kolmekordne, välja arvatud see üksikkambri hoone, millel on 4 korrust. Siis ei tohiks korruseid ka kõrvalhoonetel rohkem olla. Eriti kui reljeef on mere poole kaldu. Selles mõttes on viie korruse ära mahutamine probleem.

TLPA: Hoonealune pind on lubatud kuni 5300 m², on lubatud kuni 5 korrust, samas maapealset brutopinda on lubatud kuni 10 000 m², mis tähendab seda, et see laiuli laotatuna oleks napilt kaks korrust. See hoonetealune pind ei tule täis kõik uut hoonet.

Muinsuskaitse Selts polnud nõus TLPA kirjutatud vastusega müüride lammutamise ja ühte kohta koondamise osas.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

7. Ettepanek vältida uushoonestuse ja -haljastuse domineerimist ajalooliste hoonestuse ja vaatesuundade üle. Kõrghaljastuse rajamine kohale, kus ajalooliselt seda pole olnud ja läände jääva uushoonestuse ajalooliste hoonete kõrgusega sarnane kõrgus domineeriks ajaloolise hoonestuse üle.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Suuremas mahus kõrghaljastus on planeeritud Vesilennuki tänava äärde piirnema uushoonestusega. Selles asukohas, kaugemal ajaloolisest kaitsekasarmust ja mortiiipatareist ei sulge haljastus vaateid. Detailplaneeringus näidatud haljastuse lahendus planeeringuala siseosas on põhimõtteline, välialade täpsem kujundus selgub edasisel projekteerimisel või arhitektuurivõistlusega. Planeeringus on määratud vajadus säilitada vaated ajaloolistele hoonetele. Amet on kaalunud esitatud ettepanekut ning on seisukohal, et detailplaneeringu lahendust tuleb muuta selliselt, et kaitsekasarmust mere poole kõrghaljastust mitte kavandada.

Muinsuskaitse Selts Meie ettepanek on kõrghaljastus maha võtta sealt, kus see ajalooliselt olnud ei ole.

Ülle Kadak: Aga kas olemasolevad võivad jääda? Pean silmas just mortiiapatarei ja muusikahoone vahelist olemasolevat kõrghaljastust. Seal on dendroloogiline hinnang tehtud.

Muinsuskaitse Selts: Seal on muusikahoone ees, seal see otseselt ei sega.

Ülle Kadak: Seal on ka rohelisega märgitud kolmanda väärtusklassipuud. Kas Te olete kõikide puude vastu mis seal on? Tegelikult võiks seal kõrghaljastust olla, kuna meil tekib Keskkonnaametiga vastasseis, kes ütleb, et peaks olema. See oleks kompromiss.

Muinsuskaitse Selts: Ettepanek oleks see, et kõrghaljastust ei kavandataks sinna, kus see ajalooliselt olnud ei ole. Oleneb ka kõrghaljastuse väärtusest. Kuna alal on ka II väärtusklassipuud, siis sellises väikeses mahus on kompromiss mõistlik. Madalhaljastus on lubatud ning teine võimalus on veel konteinerhaljastus, kuna vajadusel saab konteinerhaljastust ära võtta.

Ülle Kadak: See tuleb üle vaadata ja täpsustada.

Muinsuskaitse Selts on seisukohal, et uut kõrghaljastust mitte rajada sinna, kus pole ajalooliselt olnud. Kompromissi mõttes võivad olemasolevad II väärtusklassipuud säilida, kasutada võib ka madalhaljastust ning konteinerhaljastust.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

- 8.** Mäletamisväärsel on vangla ajaloos palju ning selle tähistamine peab toimuma organiseeritult. Kavandatud memoriaalala ellurakendamisel tuleks korraldada avalik võistlus ning viia vastav mäрге sisse ka detailplaneeringu seletuskirja ja põhijoonisele.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Detailplaneeringusse on kantud olemasolev mälestusmärgi asukoht. Nõustume, et memoriaalpaigaldiste asukohad alal peavad olema senisest paremini läbimõeldud, kuid see ei ole antud detailplaneeringu ülesanne ja planeeringus memoriaalala kavandatud ei ole. Vajadusel saab selle küsimuse lahendada ehitusprojekti koostamise etapis, millele on kohane viidata detailplaneeringu seletuskirjas.

Muinsuskaitse Selts: Meie ettepanek oli see, et see määratakse ära sellisena, et oleks aru saada, et edaspidi oleks mälestistealade rajamine organiseeritum.

TLPA: See pole kavandatud, vaid koht on ette antud.

Kuna tegemist pole kavandatud, vaid ette antud kohaga, siis selle kohta vastuväiteid ei olnud.

Eesti Muinsuskaitse Seltsi 02.05.2016 kirja pöördumise punkt:

- 9.** Reostuskoht Vp-3-3a asub fleši läänevallikraavis, ning seetõttu on vajalikud vähemalt arheoloogilised uuringud, aga võimalik, et ka arheoloogilised kaevamised. Ettepaneku lisada reostuskoht põhijoonisele, sest see on oluline teave, mis peab olema kajastatud planeeringu olulistest osades.

Tallinna Linnaplaneerimise Ameti vastuskirja punkt:

Vastavalt Tallinna Linnavalitsuse 31. oktoobri 2012 määrusele nr 52 „Detailplaneeringu koostamise algatamisetpaneku vorm ning detailplaneeringu koostamise nõuded“ kantakse reostatud alad tugiplaanile. Põhijoonisele kantakse kavandatav olukord, sh kehtima jäävad piirangud. Mistahes kaevetööd tuleb kooskõlastada Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakonnas arheoloogialaste tingimuste saamiseks (muinsuskaitse eritingimuste p 4.12.14).

Muinsuskaitse Selts: Mõte oli see, et kuna see on niivõrd oluline teave, võiks see olemas olla ka põhijoonisel.

Tehti ettepanek kanda reostuskoht ka põhijoonisele.

TELLISKIVI SELTS

Telliskivi Seltsi ettepanekud kuulati ära:

1. Uus hoone ja rohealad

Telliskivi Selts: Üks teema oli selle vasakpoolse sinise viirutusega suure hoonestusala kohta. Kohaliku kogukonna poolest arvame, et seda suurt elamuala ja parkimiskohti sinna ei ole vaja, kuna uute korterite järgi puudub vajadus. See, et omanik seda soovib on eraldi teema, aga põhimõtteliselt ei ole põhjust neid sinna planeerida. Tegelikult on vajadus selle järgi, et kui tulevad uued elanikud Kalaranda ja Noblessnerisse ja

muudesse uusarenduse aladele, siis see rekreatsiooniruum hakkab jääma väikeseks. Kalamaja pargist, mis on mõeldud praegustele elanikele, jääb tulevikus väheks. Ruumiliselt on just see koht kõige sobivam selliste kohtade kavandamiseks. Seda põhjusel, et Patarei ja Vesilennuki angaarid on suured majad, mis oma ruumilise loogika järgi tahavad enda ümber avarust rohkem. Selles mõttes nende vaheline ruum kavandada puhkealaks, see oleks õige otsus. Need pole vastuväited, kuna juriidiliselt pole võimalik vaielda sellega, aga sisuliselt oleme tahtnud selle asja välja öelda. See on selline suur ettepanek.

Ettepanekuga seoses on konkreetne küsimus: Kes on see spetsialist, kes ütleb kui palju on vaja rohealaid, rekreatsioonialaid, puhkealaid elamurajoonide lähedal. Kes vaatab metatasandil linnaühikut ning mereäärset piirkonda ning ütleb, et nüüd on piisavalt.

TLPA: See teema on üldplaneeringutega analüüsiv.

Telliskivi Selts: Aga mille põhjal seda tehakse? Hetkel ei ole üldplaneeringutega midagi tehtud, et see on puhas detailplaneeringu otsus. Mitu korda on öeldud, et tugineme uusimatel teadmistel valdkondades nt. muinsuskaitse alal. Tegelikult rohealade puhul on ka teada, et neid on inimestele vaja. See küsimus on seetõttu tekkinud, et siia tulevad uued hooned. Seetõttu tahaks ka teada, kuidas neid otsuseid tehakse, mis on selle analüüsi taust, millest lähtutakse. Kui keegi ütleb, et Kalamaja park on piisav, siis selle argumenti tõestus jääb nähtamatuks. Eks selliseid väiksemaid avatud ruume on ikka, aga need ei ole ulatuslikud. Neid väiksemaid alasid on ka vaja, kuid üks ei asenda teist. On ju olemas ka analüüse, et on vaja teatud suurusega ruume, et rekreatiivne tegevus saaks toimuda.

Sellega seoses on küsimus ka linna poolt saadetud vastuse kohta: *Lähialal on Kalamaja kalmistupark ning avaliku kasutusega ja rohealaid on kavandatud ka kehtivates ja menetletavates detailplaneeringutes.* Tekib küsimus, et kus need on? See jääb natuke jälle üldiseks.

TLPA: Hetkel ei ole meil vastust sellele küsimusele, aga tegemist on planeeringutega, mida ei ole ellu viima hakatud.

Telliskivi Selts: Oleme kursis kõikide planeeringutega ning enamasti planeeritakse ikkagi tihedasti elamu- ja ärimaid, parklad jne, ja kui on midagi sellist, mida väärrib puhkealaks nimetada, siis on see äärmiselt väike. Jäi ikkagi saamata vastus küsimusele, mille alusel otsustatakse kui palju on piisavalt rohealaid.

TLPA: Üldplaneeringus on määratud haljastuse protsent, mis teatud krundil peab olema tagatud. Täiendavaid haljasalaid üldplaneeringus tõesti ei ole määratud. Väljaspool seda planeeringuala on kavandatud küll rannapromenaad, see pole küll otseselt see, mida Teie küsite, aga mis on samuti avaliku kasutuse poole suunatud.

Telliskivi Selts: Promenaad ei ole avalik roheala, kuna see pole looduslik vaid pigem tehisk. Rohealaid jääb pigem vähemaks linnaosas. Teoreetiliselt oleks võimalik Riigi omandis oleva maa peale avalik haljasala rajada. Avaliku ruumina on esinduslik väljak lennusaadama juures olemas, aga kui mõelda, mida linnas elavatel inimestel terveks jäämiseks vaja on, siis tegelikult selleks on vaja rohealaid. Mida rohkem on rohealaid elukohtade lähedal, seda vähem on inimestel vaja sõita rohealade juurde autodega. Iga korteri ühik vajab midagi, kus olla, lõõgastuda ilma raha maksmata. Kui on juba paljud planeeringud korterelamutega olemas, siis linnaruumiliselt neid uusi kortereid sinna juurde vaja ei ole. On just vaja paindlikku linnaruumi, millest korterelamu on vaid üks vajadus. Kas linn ise on analüüsinud seda, kas sellele alale on rohkem korterelamuid juurde vaja?

TLPA: Oleme analüüsinud, et linnaruumi tuleb tihendada. Tuleb kasutusele võtta linna keskuses olevad tühjad alad.

Telliskivi Selts: Leiame, et see printsiip üldiselt on hea, kuid antud alal ei ole see õige. Seda printsiipi ei saa nt pargis rakendada. Antud planeeringu põhjal võib järeldada, et isik, kes antud maatüki ostab käsitleb kõiki neid asju nii öelda lubatuna, et ta võib neid asju ehitada. Sama kehtib ka parkimiskohtade osas.

Ülle Kadak: Parkimiskohtadega võib probleem tekkida, kui piirkonda külastavad mitte ainult kohalikud, vaid ka inimesed üle Eesti. Oleme siin niigi alla normi teinud.

Telliskivi Selts: Parkimiskohtade sobitamiseks tuleb teha sinna tõenäoliselt mitmetasandiline lahendus, mis sellesse ruumi ei sobi. Oleme nõus, et mõistlikus koguses parkimiskohti on vaja, aga võiks selle võimalikult maastikusse sulandada. Nii palju parkimiskohti pole ehk vaja siia piirkonda.

Ülle Kadak: Selle kohta on planeeringus olemas selline märkus, et Patarei jaoks vajalike parkimiskohtade arv peab olema selgitatud välja enne kui hakatakse Pos 2 alal arhitektuurivõistlusi korraldama, kuna pärast on seda juba keeruline muuta. Kui selgub Patarei funktsioon ning selgub ka parkimiskohtade vajadus, praegu on see arv maksimaalne võimalik. Kui enne arhitektuurivõistluse korraldamist selgub, et parkimiskohtade arv ei pea olema nii suur, siis võib ehitada ka väiksema. Kuna hetkel ei tea, mis sinna tuleb, ei saa ka nii täpset arvu öelda.

TLPA: Patarei ja linnahalli vastu tuntakse suurimat huvi ja otsitakse võimalusi et neid hooned päästa. Mõlema puhul tehakse kompromisse, et oleks võimalus neid säilitada. Selle hoone katus ainuüksi on 1 ha. TLPA jaoks on see kompromiss, mis on väga valus, kuid hetkel on see seetõttu vastu võetud. Mahud on nii suured ja investeeringud on suured ning selleks, et hoone säiliks hästi, tuleb kompromisse teha.

2. Ümbritsev avalik ruum

Telliskivi Selts: Avalik ruum, loomulik liikumine linnast mereni toimub kahelt poolt patarei külgi. Kahelt poolt patareid käiakse avalikult mööda, pääsud on tagatud. Puudu on aga, et mortiiri patareilt tahaks ka läbi saada. Printsip võiks olla, et läbikäik võiks olla võimalik igalt poolt. Oluline on ka see, kuidas see liikumine on. Segane on aga merepoolne promenaad. Rannapromenaad on kahe erineva planeeringuga kavandatud. Tegelikult on tegu ühtse ruumiga, krundipiir on tegelikult ainult formaalne.

Ülle Kadak: Ohtu pole, et korteri omanikud hakkaksid seda promenaadi poolset haljasriba korterite laiendamiseks kasutama, kuna hoone merepoolsele küljele ei lubata uksi teha. Seal ei hakka promenaadi poole pääsema. See oli ka ainuke koht, kuhu oleks võimalik haljastust teha, kuna promenaadi osa on piisavalt lai liikumiseks. TLPA vastas kirjas, et lisatakse nõue planeeringusse, et see ala tuleb lahendada tervikliku kujundusega. Haljasala ei ole nii avaliku kasutusega. Riigikinnisvara on sõlminud isikliku kasutusõiguse lepingu rannapromenaadile, mis kunagi ehk antakse ka linnale ja selles ulatuses on see kõigile kasutatav. Selles teises osas pole Riigikinnisvara kohustust võtnud. Määratud on nõue kujundada see ühtse ruumina, aga seal ei pea olema tagatud ööpäevaringne avalik ligipääs.

Telliskivi Selts: See võiks olla nii lahendatud, et mõjub terviklikuna. Kui see ööseks kinni pannakse, siis see ikkagi ei ole avalik. Isegi kui piirdeid ei ole lubatud, aga kas inimesi lubatakse sinna minna? 20 meetrit on elementaarne laius, kuid millest mingi osa on astmestik merre ja mõne meetrine väike riba jääb jalakäijatele, siis ei ole see haljasala või hea avalik ruum.

Ülle Kadak: TLPA vastuses on kirjas, et Patareist mere poolne kinnistu osa tuleb lahendada arhitektuurikonkursiga. Tõsi on, et juriidiliselt pole see aga vormistatud avalikuks kasutamiseks.

Telliskivi Selts: Oluline on avaliku ruumi osakaal ja avalikult kasutatav ala. Olete muidu ka öelnud, et roheala pole sinna tarvis, kuna on olemas promenaad, kuid kohati on seal ainult 10 meetrit, mis ei ole eriti palju. Hetkel ei tea ka seda, mis saab Patarei poolse alaga. Juhime tähelepanu vastuolule. Seal võiks sõlmida servituudilepingu linna ja riigi vahel. Võiksite kokku leppida, kas see mereäärne promenaad ja haljasala on avaliku kasutusega puhkeala. Keegi ei ole põhjendanud ka seda, miks on kohati 10 meetrit piisav. Tulevane omanik tahab ka kindlasti head ning kvaliteetset linnaruumi ja see ei ole tarastatud aladega ruum. Miks võetakse 10 meetrit ära avalikust kasutamisest kui see füüsiliselt on olemas. Rannapromenaad peaks olema terviklik, mitte sõltuma krundipiirist. Sõlmige servituudilepingud ära ning pange see planeeringusse kirja.

Ülle Kadak: Telliskivi Seltsile saadetud vastuskirjas on kirjutatud, et planeeringut täiendatakse ning promenaadi osa lahendatakse ühtses võtmes.

3. Promenaad

Telliskivi Selts: Õige oleks, et pannakse kirja, et see promenaad juba praegu on seal olemas ning toimib kui ka nurkadest avada. Puhkealana on see kasutatav, kuid hetkel on raskesti ligipääsetav. Järgmine samm on see, et ei ole tekkinud selgust nendest lepingutest. On olemas kahe erineva detailplaneeringuga sõlmitud lepingud promenaadi väljaehitamiseks – mis kelle kohustus on? Kellel on kohustus promenaad välja ehitada?

Ülle Kadak: Riigikinnisvara AS-il on Tallinna linnaga tehtud kehtiva detailplaneeringu alusel leping promenaadi väljaehitamise osas. See, mis on praegu Riigikinnisvarale kuuluval krundil, selle osa peaks välja ehitama krundi omanik.

Telliskivi Selts: Kuidas saab promenaadi terviklikuna välja ehitada kui promenaad on tehtud piki pooleks ning ühe ehitab välja üks omanik, teine teise. Kuidas see terviklikkus säilitatakse? Riigikinnisvara lepingus 3.3 on kirjas et tuleb tagada teede ja tehnovõrkude väljaehitamise, aga nimetatud kohustus ei ole huvitatud isikutel juhul kui teede, tehnovõrkude ja haljastuse rajamine toimub planeeringu ja/või Tallinna linnaga sõlmitud lepingu kohaselt kolmandate isikute poolt finantseerimisel. Mida see tähendab?

TLPA: See tähendab seda, mis kirjas on. See on kinnistu omaniku kohustus. See kohustus läheb üle uutele omanikele.

4. Kalaranna tänava poolne osa

Telliskivi Selts: Küsimus on Kalaranna tänaval oleva kõnnitee laiusega. Normaalne on siduda planeeringuala ümbritseva alaga. Selles planeeringuala servas jookseb Kalaranna tänava kõnnitee ning arvestades inimeste hulka, kes hakkab seda kasutama on see kõnnitee jäänud natuke kitsas. Planeeringus peaks olema kirjas, et ehitatakse laiem kõnnitee, et arendaja hiljem selle ka välja ehitaks.

TLPA: Kalaranna tänava poolne osa jääb detailplaneeringu alast välja. Kalaranna tänav ehitati välja Kalaranna tänava projekti järgi. Kõnnitee laius oli projektis määratud ning nii see ka jääb. Kehtivas detailplaneeringus oli laiem kõnnitee planeeritud Patarei poole ning kitsam kõnnitee planeeritud teisele poole teed, aga teisele poole ehitati juba lai kergliiklusrada. Vajadusel on alati võimalik haljastuse arvelt kõnniteed laiendada. Kalaranna tänav on tõesti aktiivselt kasutuses, aga edaspidi tuleb ka rannapromenaad, mida inimesed hakkavad kasutama mere ääres liikumiseks. Kui rohkem hakatakse kasutama mereäärset promenaadi, siis pole hetkel põhjust planeeringulast välja jäävat kõnniteed hakata laiendama.

Telliskivi Selts: Soovitaks lahendada see nii, et lihtsalt panna üks lause seletuskirja juurde, et on vajadus kõnniteed laiemaks ehitada, kuna kõnniteede kasutajate hulk on eeldatavalt suur. Joonist muuta pole vaja.

5. **Telliskivi Selts:** Arhitektuurivõistluse punktid said kaetud ning nendega juba arvestatakse.

6. **Telliskivi Selts:** Planeeringualast väljaspool on rannalõik Lennusadama muul, kus on võimalik arendada supelranna laadset asja. Seal muulist Patarei pool, kus on madal meri, sinna saaks mõelda seda. See rannalõik tahaks terviklikku maastikulist lahendust.

Lõpetuseks mainis Telliskivi Selts, et nende ettepanekutega võiks arvestada planeeringu edasise koostamise ja menetlemise käigus.

Protokollis: Karmen Kase
Põhja-Tallinna Valitsus
arhitekt
karmen.kase@tallinnlv.ee
6457003

Kalaranna tn 28 ja Vesilennuki tn 4 detailplaneeringu avalik arutelu
 Põhja-Tallinna Valitsuses
 06.06.2016 kell 15.00

Registreeerimisloht

Nimi	Asutus	Kontakt	Allkiri
1. Krintel Ratanapp	TLPA	krintel.ratanapp@tallinn.ee	
2. Sille Seluga	Esti Muusikaits Selts	hille@muusikaits.ee	A. Solus
3. Ants Kraut	Esti Muusikaits Selts	ants.kraut@gmail.com	Ants Kraut
4. ROBERT TREUFELDT		robert@castellum.ee	RTK
5. Toomas Põsarva	Telliskivi Selts		
6. TIHO AARMAA	RKAS		
7. ARTUR ÜMAR	TLPA. MKO	artur.ymar@tallinn.ee	
8. Marko Sule	RKAS		
9. Pärno A. Elvisto	SRIK MTU	info@pärnoaari.net	
10. Jaak Saarimäe	RKAS	jaak.saarimae@mas.ee	
11. Tiit Roosma		tiit.roosma@qmail.com	T. Roosma
12. Ants Reinken			
13. MARI HEINSOO	TLPA		
14. Cille Kadak	K-Projekt AS	cille@projekt.ee	
15. ANDRUS VILLEN	SA Mänguõhja Fond		
16. Magnus Käs	PTV		
17. Lauri Kora	PTV		
18. Annet Arro	Telliskivi Selts	annet@arrokivi.ee	